

RAZISKUJMO PRETEKLOST LJUBLJANE

Ciklus predavanj raziskovalcev
Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Steleta ZRC SAZU
v Mestnem muzeju Ljubljana

Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta ZRC SAZU
s ciklusom predavanj, zasnovanim v sodelovanju
z Muzejem in galerijami mesta Ljubljana (MGML),
obeležuje 50-letnico samostojnega delovanja.

Predavanja so namenjena širši javnosti, hkrati pa bogatijo program
muzejske študijske skupine Raziskujmo preteklost Ljubljane in
spremljevalni program razstave MGML *Plečnik: metropola, kraj, vrt.*

Vsa predavanja potekajo v konferenčni dvorani
Mestnega muzeja Ljubljana (Gosposka 15).

Vstop prost!

PROGRAM

Dr. Helena Seražin:

Stavba Zadružne gospodarske banke na
Miklošičevi in Helena Kottler Vurnik

6. oktober 2022, ob 10.00

Dr. Barbara Vodopivec:

Ljubljanske pionirke gradbeništva in njihov
prispevek k podobi mesta: Sonja Lapajne Oblak,
Carmen Jež Gala in Darinka Battelino

27. oktober 2022, ob 10.00

JOŽE
PLEČNIK
150
LET / YEARS

Nejc Bernik:

Vizualizacija neuresničenih načrtov Jožeta
Plečnika v Ljubljani: novi magistrat, magistratni
vstop na grad, Mesarski most, Katedrala svobode

9. november 2022, ob 18.00

Dr. Mija Oter Gorenčič:

Srednjeveška cerkev nemškega viteškega reda
v Ljubljani

10. november 2022, ob 10.00

Dr. Katarina Mohar:

Stavba Ljudske skupščine LRS
in njena likovna oprema

24. november 2022, ob 10.00

Dr. Anja Iskra

Narodna galerija, Narodni muzej in Mestni muzej:
predmeti iz zbirke, ki so jih želeli pridobiti Nemci
v času okupacije

1. december 2022, ob 10.00

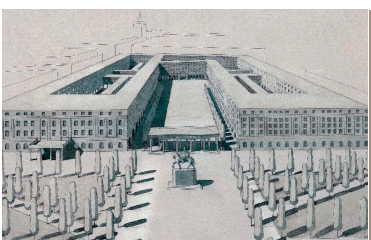
Dr. Renata Komić Marn:

Narodni muzej: nakupi za muzejsko zbirko
na dražbi grajske opreme grofa Szaparyja
v Murski Soboti

8. december 2022, ob 10.00

JOŽE
PLEČNIK
150
LET / YEARS

Dr. Franci Lazarini:

Neuresničeni načrti Jožeta Plečnika za Ljubljano

18. januar 2023, ob 18.00

Dr. Helena Seražin

Stavba Zadružne gospodarske banke na Miklošičevi in Helena Kottler Vurnik

6. oktober 2022, ob 10.00

Slikarka Helena Kottler Vurnik (1882–1962) je ena od tistih umetnic, ki je šele z raziskavami v okviru evropskega projekta MoMoWo in z veliko razstavo v Narodni galeriji leta 2017 stopila iz sence bolj znanega moža, arhitekta Ivana Vurnika (1884–1971). Čeprav se je rodila na Dunaju avstrijskim staršem in tam živel vse do poroke, je večino svojih umetniških del ustvarila v Sloveniji, pogosto je bila to oprema arhitektur, ki jih je načrtoval njen mož. V predavanju bosta tako predstavljena njeno življenje, pri čemer bo izpostavljen njen študij slikarstva na Dunaju, in delo, s poudarkom na dekoraciji ene najlepših slovenskih stavb iz obdobja secesije, Zadružne gospodarske banke na Miklošičevi ulici v Ljubljani, v kateri zdaj domuje urad zemljiške knjige.

Dr. Helena Seražin je znanstvena svetnica na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Diplomirala (1997), magistrirala (2000) in doktorirala (2003) je iz umetnostne zgodovine na Univerzi v Ljubljani. Njeno glavno področje raziskovanja sta renesančna in baročna arhitektura in kiparstvo na Slovenskem, s poudarkom na beneških vplivih in italijanskih umetnikih. Med letoma 2014 in 2018 je vodila slovensko partnerstvo evropskega projekta *MoMoWo – Ustvarjalnost žensk od modernizma dalje*, trenutno pa vodi interdisciplinarno programsko skupino *PODOBA – BESEDA – ZNANJE: življenje idej v prostoru med vzhodnimi Alpami in Severnim Jadranom 1400–1800*. Od leta 2021 je predsednica Slovenskega umetnostnozgodovinskega društva.

*Ivan in Helena Vurnik:
Zadružna gospodarska banka v Ljubljani, 1921
(ZRC SAZU UIFS, foto: Andrej Furlan)*

Dr. Barbara Vodopivec

Ljubljanske pionirke gradbeništva
in njihov prispevek k podobi mesta:
Sonja Lapajne Oblak, Carmen Jež Gala in Darinka Battelino

27. oktober 2022, ob 10.00

Ženske v gradbeništvu so se na Slovenskem začele uveljavljati v začetku 20. stoletja in so v naslednjih desetletjih pomembno sooblikovale tudi podobo mesta Ljubljana. Predavanje predstavlja tri pionirke tega področja: prvo diplomirano gradbenico pri nas Sonjo Lapajne Oblak (1906–1993), ki je med drugim izdelovala statične izračune za Plečnikove zgradbe v Ljubljani, prvo docentko na Fakulteti za gradbeništvo Carmen Jež Gala (1925–1965), ki se je mdr. izpopolnjevala v Cambridgeu

Gradbena inženirka Sonja Lapajne na gradbišču NUK-a v Ljubljani, okoli 1936. Levo v beli obleki stoji arhitekt Vinko Glanz (Zasebni arhiv Antona Smoleja, foto: Lojze Šmuc, last).

in je svoje znanje prenašala tudi na gradbene projekte v prestolnici in prvo doktorico znanosti s področja gradbeništva v nekdanji Jugoslaviji Darinko Battelino (1940). Osupljive in prebojne poklicne dosežke izjemnih gradbenic, ki so živele in delovale v Ljubljani, bo predavanje obogatilo tudi z njihovimi življenjskimi zgodbami.

Dr. Barbara Vodopivec je znanstvena sodelavka na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Diplomirala je iz zgodovine na Univerzi v Ljubljani (1993), magistrirala iz

sodobne zgodovine na Srednjeevropski univerzi v Budimpešti (CEU, 1994) in iz sociologije kulture na Univerzi v Ljubljani (1999) ter tam tudi doktorirala iz varstva kulturne dediščine (2015). Raziskuje večkriterijsko vrednotenje kulturne dediščine, vprašanja restitucije umetnin po letu 1945 in vidike vizualne propagande v periodičnih publikacijah v času vojnih spopadov. Odkar je sodelovala v evropskem projektu *MoMoWo – Ustvarjalnost žensk od modernizma dalje* (2014–2018), proučuje tudi pionirke na področjih varstva kulturne dediščine in gradbeništva.

Nejc Bernik

Vizualizacija neuresničenih načrtov Jožeta Plečnika v Ljubljani:
novi magistrat, magistratni vstop na grad, Mesarski most,
Katedrala svobode

9. november 2022, ob 18.00

O projektih arhitekta Jožeta Plečnika za Ljubljano je bilo napisanega že veliko. Manj pa je znanega o njegovih številnih načrtih, ki realizacije iz takšnega ali drugačnega razloga niso dočakali. Nekateri od teh projektov so še danes videti drzne ali celo predrzne vizije. Svoje vizije z rojstnega mesta je začel uresničevati po letu 1921, ko se je za stalno naselil v Ljubljani. Svoje projekte je v urbanistično mrežo vnašal premišljeno in med seboj povezovalno. Z občutkom je prepletal preteklost in svoja vizionarska razmišljanja. Velikopotezni neuresničeni projekti, ki bodo predstavljeni, bi močno spremenili podobo današnje prestolnice. Na Vodnikovem trgu bi Plečnikove tržnice dopolnjeval Novi magistrat s pokritimi tržnicami, Petkovškovo nabrežje pa bi povezoval pokriti Mesarski most. Grajski grič bi bil z mestnim trgom povezan z monumentalnim stopniščem ob Magistratu. V mestnem parku Tivoli bi se s svojim mogočnim stožcem postavljeno na kvader dvigala ikonična Katedrala svobode. Izbrani neuresničeni projekti so bili poustvarjeni s 3D modeliranjem, vizualizacijami, video animacijami in 3D tiskom.

Frontalni pogled na Katedralo svobode. 3D vizualizacija

Nejc Bernik je višji strokovni sodelavec na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Diplomiral je na Fakulteti za arhitekturo na Univerzi v Ljubljani (2010). Na inštitutu se ukvarja predvsem z digitalizacijo umetnostnih spomenikov, digitalizacijo arhivskih načrtov, 3D modeliranjem, vizualizacijami, rekonstrukcijami in video animacijami ter 360° fotografiranjem objektov.

Dr. Mija Oter Gorenčič

Srednjeveška cerkev nemškega viteškega reda v Ljubljani

10. november 2022, ob 10.00

V predavanju bodo analizirani pisni in vizualni viri, ki so v pomoč pri rekonstrukciji srednjeveške cerkve nemškega viteškega reda v Ljubljani, na mestu katere danes stoji monumentalna baročna centralna arhitektura. Predstavljena bo hipoteza o prvotnem tlorisu in izgledu križevniške cerkve in njenih srednjeveških stavbnih fazah. V nadaljevanju bomo odgovorili na vprašanje, kakšna arhitektura je bila v srednjem veku značilna za cerkve nemškega viteškega reda in kakšno mesto v tej skupini pripada ljubljanski cerkvi. V zadnjem delu predavanja se bomo osredotočili na evropske zglede, ki bi bili lahko odločilni za zasnovo srednjeveške križevniške cerkve. Posebna pozornost bo pri tem posvečena vprašanju, kakšno vlogo so pri stavbni zasnovi imele dinastične in politične povezave koroškega vojvode Ulrika III. Spanheimskega, graditelja ljubljanske cerkve. Predstavljena bo tudi njena funkcija pri širjenju češčenja izjemno vplivne evropske svetnice sv. Elizabete Ogrske/Turingijske.

Eden od redkih stavbnih členov, ohranjenih iz srednjeveške križevniške cerkve v Ljubljani. Gre za kapitel, na katerem sta še vidna dva zmaja, obrnjena eden proti drugemu (foto: Muzej in galerije mesta Ljubljane).

Dr. Mija Oter Gorenčič je predstojnica Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Steleta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Leta 2002 je diplomirala iz umetnostne zgodovine in slovenskega jezika ter književnosti, doktorirala pa leta 2007 iz umetnostne zgodovine na temo *Romanska in zgodnjegotska arhitekturna plastika na Slovenskem*. Raziskovalno se ukvarja s srednjeveško arhitekturo, kiparstvom in slikarstvom, posebej pa se posveča izbranim poglavjem iz srednjeveške monastične umetnosti, ikonografije in umetnostnega naročništva srednjeveških plemiških rodbin, zlasti grofov Celjskih. Je tudi predavateljica na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in predsednica Znanstvenega sveta ZRC SAZU. Doslej je pridobila štiri raziskovalne projekte, je tudi vodja inštitutske programske skupine ter prejemnica več stipendij in priznanj.

Dr. Katarina Mohar

Stavba Ljudske skupščine LRS in njena likovna oprema

24. november 2022, ob 10.00

Poslopje današnjega Državnega zbora v Ljubljani je nastalo med letoma 1954 in 1959 kot rezultat enega največjih in najpomembnejših državnih umetniških naročil v slovenskem prostoru po 2. svetovni vojni. Z arhitekturo in s številnimi likovnimi deli, ki krasijo zunanjščino in notranjščino, so naročniki želeli kar najbolje predstaviti novo državo, zato so k sodelovanju povabili osrednje slovenske umetnike.

V predavanju bodo podrobneje predstavljene umetnine, ki jih vsakodnevno vidimo kot kuliso številnih političnih dogodkov, a o njih vemo relativno malo. Posvetili se bomo arhitekturni zasnovi Vinka Glanza, kiparskemu portalu Zdenka Kalina in Karla Putriha, ter поблиže spoznali umetniška dela: mogočno fresko Slavka Pengova, ki prikazuje zgodovino Slovencev »od naselitve do danes«, mozaika Ivana Seljaka – Čopiča in Marija Preglja z motivi Dražgoške bitke in Ljubljane med 2. svetovno vojno ter vrsto drugih umetnin. Osvetlili bomo njihove pomene in se seznanili z ozadjem njihovega nastanka.

Slavko Pengov: *detajl freske Zgodovina Slovencev od naselitve do danes, 1959, Ljudska skupščina LRS*
(ZRC SAZU UIFS, foto: Andrej Furlan)

Dr. Katarina Mohar je umetnostna zgodovinarica, zaposlena kot znanstvena sodelavka na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta ZRC SAZU, in docentka na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Končala je dodiplomski študij umetnostne zgodovine in ruskega jezika s književnostjo, leta 2015 pa je doktorirala na Podiplomski šoli ZRC SAZU. V svojih raziskavah se ukvarja z likovno umetnostjo 20. stoletja, osredotoča se predvsem na slovensko slikarstvo in kiparstvo v obdobju po 2. svetovni vojni, posebej pa jo zanimajo državna naročila. V dosedanjih objavah se je mdr. posvečala nekaterim najpomembnejšim umetnikom (Slavko Pengov, Marij Pregelj) in umetnostnim naročilom povojnega obdobja (Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije, Vila Bled).

Dr. Anja Iskra

Narodna galerija, Narodni muzej in Mestni muzej:
predmeti iz zbirk, ki so jih želeli pridobiti Nemci v času okupacije

1. december 2022, ob 10.00

Nemška nacionalsocialistična oblast je po zasedbi slovenskega ozemlja leta 1941 začela izvajati nasilno germanizacijo, pri čemer je imela pomembno vlogo tudi kulturna politika. V predavanju bodo predstavljena nemška prizadevanja za pridobitev izbranih kulturnozgodovinskih predmetov iz ljubljanskih muzejskih zbirk, ki so se tedaj nahajale pod italijansko okupacijsko upravo v Ljubljanski pokrajini. Med temi muzealijami so bile arheološke najdbe, srednjeveške in baročne slike ter kipi, pa tudi posamezni predmeti nekdanjih nemških društev. Vsem predmetom je bilo skupno, da jih je nacistična oblast razumela kot nemški kulturni patrimonij in jih kot takšne želela vrniti v nemški rajh. Skozi obravnavani primer bodo prikazane glavne značilnosti in posebnosti nemške kulturne politike ter odnos nacistične oblasti do kulturne dediščine na Slovenskem. Obenem bo problematika obravnavana v kontekstu etnocidne politike, ki jo je nemška oblast izvajala na zasedenem ozemlju, in v okviru nemških političnih prizadevanj po čimprejšnji priključitvi zasedenega ozemlja k tretjemu rajhu.

*Slikana tapeta iz Kitajske sobe dvorca Novo Celje
(Narodni muzej Slovenije, foto: Irma Langus
Hribar)*

Dr. Anja Iskra je asistentka na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Osrednja tema njenih raziskav je nemška kulturna politika na okupiranem slovenskem Štajerskem, s poudarkom na nacističnem plenjenju umetnin in organizaciji likovnega življenja v širšem kontekstu razumevanja odnosa med umetnostjo in politiko. Kot asistentka opravlja pedagoško delo na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru.

Dr. Renata Komić Marn

Narodni muzej: nakupi za muzejsko zbirko
na dražbi grajske opreme grofa Szaparyja
v Murški Soboti

8. december 2022, ob 10.00

V letih 1930 in 1931 je v gradu Murška Sobotna na skrajnem vzhodu Dravske banovine v Kraljevini Jugoslaviji potekala javna dražba. Razprodajali so premično premoženje madžarskega državljanca in veleposestnika grofa Ladislava Szapáryja, lastnika murskosoboškega gradu. Analiza dražbenega zapisnika, cenilnega kataloga in drugega z razprodajo povezanega arhivskega gradiva prinaša dragocene podatke o grofovi zbirki in postavlja izhodišča za ugotavljanje poznejše usode in pogosto tudi

Veliki salon v murskosoboškem gradu na fotografiji iz let 1895–1899 (Mestni arhiv Budimpešta)

sedanjega hranišča prodanih predmetov. Tako je bilo mogoče sestaviti popoln seznam predmetov iz Szapáryjevega gradu, ki jih je na dražbi leta 1930 nakupil Josip Mal, ravnatelj Narodnega muzeja v Ljubljani, in jih natančneje predstaviti. Čeprav se je Mal precej preneglil pri kupovanju in dokaj negospodarno porabil sredstva, ki jih je imel na razpolago, pa je bil njegov izbor predmetov premišljen, daljnosežen in utemeljen, saj gre večinoma za izjemne umetnine.

Dr. Renata Komić Marn je znanstvena sodelavka na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta ZRC SAZU v Ljubljani.

Diplomirala je iz francoščine in umetnostne zgodovine na Univerzi v Ljubljani, kjer je tudi doktorirala iz umetnostne zgodovine z disertacijo o zbirki slik in umetnoobrnih predmetov Edvarda in Karla Strahla v Stari Loki (2016). Raziskuje provenienco umetnin, portretno slikarstvo in zbirateljske prakse 19. in prve polovice 20. stoletja s poudarkom na umetnostnem trgu, naročništvu in družbenopolitičnih spremembah, ki so vplivale na podobo in usodo zasebnih in javnih umetnostnih zbirk. Za svoje študijske in raziskovalne dosežke je prejela več nagrad. Je glavna urednica revije *Umetnostna kronika* in članica uredniškega odbora revije *Acta historiae artis Slovenica*.

Dr. Franci Lazarini

Neuresničeni načrti Jožeta Plečnika za Ljubljano

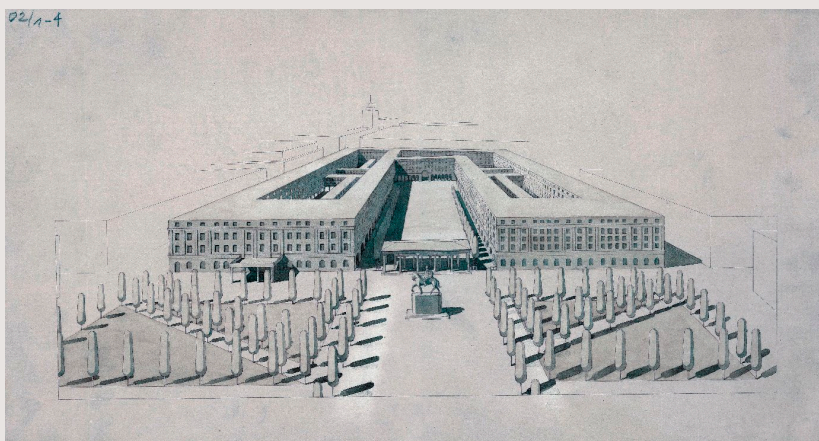
18. januar 2023, ob 18.00

Jože Plečnik (1872–1957) je brez dvoma izjemno vplival na arhitekturno podobo Ljubljane, še zlasti njenega mestnega središča. Kljub zavidljivemu številu realizacij pa je marsikatero njegovo delo, iz različnih razlogov, ostalo zgolj na papirju. Ker je Plečnik pri svojih projektih vselej sledil celostni zamisli preureditve Ljubljane iz avstrijskega provincialnega mesta v prestolnico Slovencev, marsikatero njegovo neuresničeno delo pomembno dopolnjuje in nadgrajuje obstoječe mojstrovine, zato je njihovo poznavanje ključno za razumevanje arhitektovega opusa, njegove domiselnosti in inovativnosti.

V predavanju bodo predstavljene nekatere neuresničene Plečnikove javne stavbe, in sicer tako z urbanističnega in slogovnega vidika, kot tudi z vidika pomena, ki bi ga imele za slovenski narod. Poseben poudarek bo na projektih Aleksandrovih propilej in Južnega trga (1936–1937) ter Častnega pokopališča zaslužnih Slovencev (Slovenskega panteona) s Hramom slave (1932).

Dr. Franci Lazarini je docent na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru in znanstveni sodelavec na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta ZRC SAZU. Raziskuje arhitekturo 19. in prve polovice

20. stoletja na Slovenskem, v kontekstu sočasnega arhitekturnega dogajanja v srednji Evropi, precejšnje pozornost pa v svojih raziskavah namenja tudi naročnikom posameznih stavb ter povezavam med arhitekturo in politiko. Je soavtor znanstvene monografije *Arhitektura 19. stoletja na Slovenskem* (2015), avtor knjig *Frančiškanska cerkev v Mariboru* (2012) in *Plečnikova cerkev za Bežigradom* (2021) ter vrste znanstvenih člankov. Bil je vodja raziskovalnega projekta *Likovna umetnost med cenzuro in propagando od srednjega veka do konca prve svetovne vojne*, sedaj pa vodi projekt *Meščanstvo kot umetnostni naročnik na Kranjskem in Štajerskem v 19. in prvi polovici 20. stoletja*.

Jože Plečnik: Južni trg z Aleksandrovimi propilejami, 1937
(Zgodovinski arhiv Ljubljana)

